

DRUGA STRANA KOSOVA **Danas**

Za **Danas** govore:

Bljerta Zećiri

Artan Mustafa

Agon Malići

članice organizacije Have It

Baškim Fazliu

Miljana Dunderin

Milena Cvetković

Aurelja Kadriu

Kuštrim Kolići

Vasilj Adžić

Astrit Gaši

Besa Luci

Alban Muja

Edin Alija

Azem Deliu

Dragiša Mijačić

Florent Mehmeti

Lulzim Hoti

Veton Nurkollari

Ismet Sijarina

Festim Fanaj

Eroll Bilibani

Imer Muškoljaj

Leonora Aliu

Druga strana Srbije

SNEŽANA ČONGRADIN

Razgovori sa našim komšijama, kosovskim Albancima, koje su dva mlada novinara Danasa izveli u prethodnih nekoliko meseci, urađivši nekoliko desetina intervjua, koliko god to, na prvi pogled, zvučalo ili izgledalo neskromno, ostavili su veliki utisak na javnost. Kada je NATO bombardovao Srbiju, a ratno zločinački režim Slobodana Miloševića, konačno odustao od represije nad kosovskim Albancima, naša dva novinara, kao i većina njihovih sagovornika sa Kosova, bili su deca. Neupućena u političko društvenu stvarnost i okolnosti koje su, razume se, s druge strane, u velikoj meri odredile i njihovo detinjstvo i kasniji život, sve do danas.

Stoga je naš projekat bio i svojevrsna prilika da se skoro dvadeset godine posle povlačenja srpskih vojnih i policijskih snaga sa Kosova, odnosno povratak oko 800.000 izbeglih kosovskih Albanaca svojim domovima, mladi „osvete“ generacijama koje su im u nasleđe ostavili mržnju i netrpeljivost prema najbližim komšijama, sa kojima su živeli u zajedničkoj državi. Da razgovaraju, čuju i vide, a time i promovišu vrednosti kosovske kulture, tradicije i običaja, iz ugla koji nije mrziteljski, već otvoren i radoznao, sa prirodnom i logičnom željom što bržeg ponovnog spajanja u normalnu zajednicu.

Dakle, može se reći, sa pogledom na cilj koji smo želeli da ostvarimo, od same zamisli i planiranja, naš projekat otišao je korak dalje od uobičajenih pokušaja kulturološkog povezivanja dve zajednice. Nismo se bavili samo formom uspostavljanja dijaloga, već je dijalog uzet u obzir kao podrazumevano nužan. Težnja nam je bila promocija onog drugog, i to ne bilo kog, već onog kojeg najveći deo društva mrzi usled nacionalističkog naboja i medijske manipulacije. Zato i nisu iznenadili komentari čitalaca, koji su imali nipodaštavajući, čak rasistički prizvuk. Ali, jeste iznenadila zainteresovanost i čitanost intervjua kojima su se svakodnevno, bez predaha, bavila naša dva novinara.

Ono što se moglo zaključiti i predstaviti kao presek tog posla jeste da naši dojučerašnji sugrađani, danas, izvesno, narod druge države, žele da intenzivnije sarađuju sa srpskim kolegama, da budu upoznati sa ovdašnjim kulturnim trendovima, a, takođe, može se reći da je to uveliko i slučaj, uprkos huškačkoj retorici kojima i njih i nas izlaže politička, kulturna i načelno društvena elita. Oni o ratu, prognanosti i represiji od strane Srbije, govore vrlo svesno ali, ako se može tako reći, ne gajeći netrpeljivost prema običnim ljudima iz Srbije, već uvek vrlo precizno ističući da nesreća koju su pretrpeli direktno dolazi od određenih imena, a ne celog naroda. U najvećem broju slučajeva, ili onih koji su bili dostupni i ostali u pamćenju autorke ovih redova.

Imajući u vidu da se naš projekat odvijao tokom nepodnošljive mržnje koju nosioci vlast namerno propagiraju kako bi kao svi primitivni populisti opstali na vlasti, te pomenuti korak dalje od samog uspostavljanja dijaloga - promocija vrednosti kulture kosovskog društva - njegova realizacija mogla bi se oceniti i kao herojski podvig naša dva, pomenimo opet, vrlo mlada novinara, bodrena, takođe, mladim, upornim i dobronamernim urednikom web izdanja Danasa. Bez kojeg, iz iskustva autorke ovih redova, projekat ne bi bio ni upola dobar, koliko god, iz nečijeg ugla, malo ili puno dobar bio. ▲

Foto: EPA EFP / Valdim Xhemaj

Istraživanje portala Danasa u okviru projekta „Druga strana Kosova“

Tri četvrtine građana Srbije znaju sa Kosova samo političare

Čak 60 odsto ispitanika u Srbiji navelo je da nimalo nisu upoznati sa kulturnom i sportskom scenom na Kosovu, dok bi 77 odsto njih volelo da mediji u Srbiji više izveštavaju o pomenutim temama, a ne da pretežno prenose vesti iz oblasti politike.

To su pokazali rezultati onlajn ankete portala Danasa, u kojoj učestvovalo više od 550 internet korisnika, sprovedene tokom decembra prošle godine u okviru projekta „Druga strana Kosova“.

Na pitanje koliko su teme o svakodnevnom životu na Kosovu prisutne u domaćim medijima, građani su se u skoro identičnom procentu izjasnili na tri ponuđena odgovora. Naime, da je tema kosovske svakodnevne dovoljno prisutna u medijima smatra 32 procenta ispitanika, dok 35 procenata anketiranih smatra da je ova tema nimalo i nedovoljno zastupljena.

Tri četvrtine građana koji su popunili anketu Danasa ne znaju ni za jednu poznatu ličnost sa Kosova a da to nije političar. Jedna četvrtina anketiranih, koja je odgovorila da je čula za kosovske javne ličnosti koje se ne bave politikom, najčešće pominje imena muzičkih zvezda Dua Lipa i Rite Ore, koje inače ne žive i ne rade na Kosovu.

„Kako žive“, to jest, kakav im je životni standard, mogućnosti zaposlenja, da li kriminalne grupe imaju uticaja na obične ljude, o pozorištu i muzici, i „kako bi oni rešili kosovsko pitanje“ samo su neka pitanja koja bi anketirani čitaoci postavili građanima Kosova. Još neka od pitanja koja su se izdvojila bila su „Na koji način da uspostavimo normalne i prijateljske odnose?“ i „Kako da bolje povežemo mlade?“ i „Kako da bolje upoznamo kosovsku kulturu i umetnost?“.

- Ovakav projekat je pun pogodak! Puna podrška za „Danas“. Trebaju nam istinite i jasne informacije o stvarnom životu, životu običnih građana, na Kosovu. To je veoma važno, pogotovo danas u moru lažnih i izmišljenih vesti koje nam stižu sa Kosova i koje prvenstveno govore o srpskoj zajednici, pritom zanemarujući (namerno ili ne) probleme većine građana - Albanaca, kao i načine saradnje i povezivanja ova dva naroda. Nažalost, danas nemamo puno informacija o svakodnevnom životu na Kosovu. Zato je ovakav projekat „Danasa“ veoma bitan - stoji u jednom od komentara.

Novinar televizije Klan iz Tirane Idro Seferi ocenjuje da je prirodno to što javnost u Srbiji nije upoznata sa kulturnom i sportskom sferom, kao i sa životima običnih ljudi na Kosovu, u situaciji kada se u srpskim medijima forsiraju isključivo teme vezane za politiku.

On ukazuje da se starije generacije sećaju javnih ličnosti sa Kosova iz vremena Jugoslavije, dok su mlađi u današnje vreme eventualno čuli za pojedine pop pevačice poreklom sa Kosova koje pevaju na engleskom jeziku.

Šta žele čitaoci Danasa

Čitaoci Danasa koji su odgovarali na naš upitnik istakli su da bi voleli da čitaju intervjue sa fudbalerima poreklom sa Kosova, poput Granita Džake i Đerdana Šaćirija, ili razgovor sa kosovskim filozofom i književnikom Škeljzenom Malićijem, te sa novinarkom Jetom Džarom. Komentari koje su ostavljali na anketu u najvećem broju slučajeva bili su pozitivni, uz poruke podrške novom projektu Danasa „Druga strana Kosova“.

Upitan kako komentariše to što se čak 77 procenata anketiranih čitalaca izjasnilo da bi u domaćim medijima volelo da čita članke koji govore o kulturi i sportu na Kosovu, Seferi odgovara da je dobra stvar što toliki broj ispitanika želi da čita o stvarima koje nisu vezane za politiku.

- Svaki projekat koji može da pomogne u uspostavljanju normalnog dijaloga između građana Srbije i Kosova je dobar. Nedavno me je jedan prijatelj pitao da li postoji autobus koji iz Beograda vozi do Prištine. Kratkom pretragom na internetu saznao sam da je, samo tog dana, bilo čak sedam polazaka - navodi Seferi i dodaje da je od takvih činjenica važno krenuti.

Da se komunikacija između dva naroda mora prvo politički a potom kulturološki uspostaviti, smatra Valon A. Syla, publicista i urednik sajta Gazeta Metro.

- Anketa koju ste napravili ukazuje na potrebu razmene informacija i želju za to. Ali, nažalost, komunikacija mora prvo biti politički, a potom i kulturološki uspostavljena, jer sa kulturnim

projektima nije bilo rezultata - kazao je Syla komentarišući rezultate našeg onlajn upitnika.

On je ukazao na to da „postoje Srbi koji su živeli u miru na Kosovu sa Albancima, i da neki i dalje žive“.

- Mi na Kosovu ih zovemo 'divđani', uglavnom seoski farmeri, i znaju Albance mnogo bolje od drugih Srba koji žive pored reke Ibar. 'Divđani' su uvek imali dobru komšijsku komunikaciju sa Albancima i istorijski su čuvali svoje odnose čak i kad je bilo ratova - istakao je Syla.

Prema njegovim rečima, oni su pravi farmeri i ne vole uniformu kao većina drugih kosovskih Srba koji još uvek vole da rade u policiji, vojsci, šumarstvu, pošti ili bilo gde u službi gde se autoritet posmatra kroz uniforme.

- „Srbi sa Kosova u uniformama“, koji danas imaju položaje u Beogradu i vode sektore Srbije, uglavnom su poreklom sa Kosova ili sa juga Srbije, blizu mesta koja se graniče sa Albancima poput Odalovića iz Lipljana, Dačića iz Prizrena, Svetlane Cece Ražnatović iz Žitorađa, Drečuna iz Vranja, Tabaković iz Prištine, Arkan, nećak iz Prištine, i tako dalje - ukazao je Syla i prokomentarisao da su to ljudi koji su uglavnom iz nekadašnje Miloševićeve partije SPS-a, SRS-a, kao i novih radikala SNS-a.

- Oni znaju dovoljno o Albancima, ali ne žele da srpska javnost zna istinu, jer imaju „grehe iz prošlosti“. Strahuju da njihova sjena ne naiđe na sud za ratne zločine, i zato je teško uspostaviti normalnu komunikaciju sa Albancima - smatra Syla.

On ukazuje na to da je albanska pop kultura na vrhu liste, i da su na njenom top 10 albanski muzičari Rita Ora, Dua Lipa, Era Istrefi. Polovina švajcarske fudbalske reprezentacije su kosovski Albanci, kao i polovina reprezentacije Makedonije.

- Kulturna komunikacija između Srbije i Kosova nikada nije bila dobra jer je Srbija iskoristila politiku isključenja i kolonijalizma protiv Albanaca, nametnula nacionalističku i fašističku demagogiju, koja je zaustavljena tek nedavnim ratom i NATO bombardovanjem 1999. godine - istakao je Syla i dodao da se u suštini, izvan sfere politike, „Albanci i Srbi međusobno poštuju i brinu jedni o drugima“.

Una Miletić - Miloš Miljković

Najzapaženiji intervju na Fejsbuku: Bljerta Zečiri (Blerta Zeqiri), rediteljka iz Prištine

Bili smo zaključani u školi po nekoliko sati

Fejsbuk:
143.108
reach

Miloš Miljković

Ljudi na Kosovu nikada nisu bolje živeli, naročito Albanci, na koje se u bivšoj Jugoslaviji uvek gledalo kao na građane drugog reda.

Razumem da ljudi u drugim zemljama koje su nastale raspadom Jugoslavije na „Titovo vreme“ gledaju sa nostalgijom, ali to nije slučaj kada su u pitanju Albanci sa Kosova. Mi uopšte ne žalimo za tim vremenom - poručuje Bljerta Zečiri (Blerta Zeqiri), rediteljka iz Prištine, u intervjuu u sklopu projekta portala Danas „Druga strana Kosova“.

Pitanja sa društvenih mreža

⇒ **Postoji li mogućnost snimanja filмова u koprodukciji umetnika iz Srbije i Kosova?**

- Mislim da mi već saradujemo u različitim oblastima u umetnosti. Čak i na filmu, ponekad angažujemo tehničko osoblje iz Srbije. Verujem da se koprodukcija između dve zemlje može ostvariti teoretski, ali je u praksi to veoma teško, jer je film vrlo skupa i ne tako unosna forma umetnosti, zbog čega je neophodna podrška države. Recimo da među prioritetima naših vlada još uvek nije saradnja po tom pitanju, pa mogu da kažem da je privatna koprodukcija moguća, ali teško ostvariva zbog troškova.

⇒ **Da li ljudi na Kosovu generalno bolje žive od proglašenja nezavisnosti?**

- Naravno. Ljudi na Kosovu nikada nisu bolje živeli, naročito Albanci, na koje se u bivšoj Jugoslaviji uvek gledalo kao na građane drugog reda. Razumem da ljudi u drugim zemljama koje su nastale raspadom Jugoslavije na „Titovo vreme“ gledaju sa nostalgijom, ali to nije slučaj kada su u pitanju Albanci sa Kosova. Mi uopšte ne žalimo za tim vremenom. Sve što smo imali za vreme Jugoslavije, od 1945. do 1992. godine, i kasnije u okviru Srbije, od 1992. do 1999. godine, jeste deset godina napretka i to je sve.

Na primer, podsetiću vas da je prvi univerzitet na albanskom jeziku otvoren 1970. godine, te da je prvi program na albanskom u okviru Radio-televizije Kosova startovao 1975. godine, i emitovan je samo po nekoliko sati dnevno. Mogu da kažem da je najbolje vreme za nas bilo od 1974. godine, kada smo dobili autonomiju, pa do 1989. godine, kada nam je ista oduzeta - uz neke pobune u međuvremenu. Sada moramo da se krećemo veoma brzo i da pravimo velike korake kako bismo sustigli ostatak sveta i to je ono što pokušavamo da uradimo.

Mogu da kažem da smo mnogo napredovali u poslednje dve decenije, naročito u poslednjih 10 godina od proglašenja nezavisnosti. Smatram da

međunarodne organizacije ubrzavaju razvoj zemlje, naročito zapošljavanjem mladih generacija koje su se školovale u inostranstvu. Na taj način, starija generacija je ostavila prostora za one koje dolaze i tako Kosovo napreduje.

⇒ **Da li su uslovi za rad umetnika bolji od kada je Kosovo samostalna država?**

- Kosovo prolazi kroz neku vrstu renesanse kada je reč o filmskoj industriji, koju pre rata nismo ni imali.

trebalo da se ujedini oko klimatskih promena i gladi u svetu, te da napravimo i ostavimo bolji svet za našu decu. Međutim, mi to još nismo u stanju da sagledamo. U međuvremenu, smatram da bi Srbija, to jest njena vlada, trebalo da prihvati nezavisnost, da prizna genocid koji se ovde dogodio i da prestane da se više bavi Kosovom. Bez toga je zaista nemoguće normalizovati situaciju. To je kao da ste imali nasilnog roditelja

policijskih snaga. Nije nam bilo dozvoljeno da izlazimo, a napolju su se održavali protesti. Bili smo zaključani u školi nekoliko sati, a izašli smo možda sat vremena pre mraka. Sećam se da je moja mama došla da grupu dece zajedno sa mnom odvede kući, što je uradilo još nekoliko roditelja. Hodali smo praznim ulicama na kojima ste mogli da vidite jedino grupe specijalaca koji su nosili gas-maske. U vazduhu se još osećao suzavac.

Sve je počelo nakon oslobođenja Kosova, a pravi razvoj započeo je sa proglašenjem nezavisnosti i sa novom generacijom na čelu Filmskog centra Kosova. Oni su povećali budžet, finansirali više filмова i dali šansu mladoj generaciji filmadžija. U početku su finansirali jedan projekat godišnje, a sada finansiraju tri, kao i mnoge kratke, dokumentarne i animirane filmove, te izrade scenarija i postprodukciju.

Pre pet godina, kada smo želeli da snimimo film, nismo mogli da formiramo ekipu samo od Kosovara, pa smo morali da tražimo tehničko osoblje van granica. Sada, može se reći da industrija postoji, da imamo ljude koji rade kao filmski tehničari i koji

mogu da žive od toga. To je za nas nešto novo i mislim da je to znak da se krećemo u ispravnom smeru.

Takođe, do pre pet godina svi smo sanjali da imamo makar jedan film koji će se takmičiti na „A“ listama festivala. Sada imamo tri, četiri ili pet filмова godišnje koji se takmiče na festivalima i vraćaju se kući sa nagradama. Lično mislim da su uslovi u filmskoj industriji najbolji do sada, ali uvek verujem da to može bolje.

Pitanja novinara Danasa

⇒ **Šta bi, prema Vašem mišljenju, trebalo najpre i prioritarno učiniti kako bi se odnosi Srbije i Kosova normalizovali?**

- Na to gledam kao na veoma apsurdnu situaciju, jer bi svi kao ljudi

koji vas je fizički i mentalno uništio, i onda kada ste već jednom izašli iz tog traumatičnog iskustva, ne možete normalizovati stvari ukoliko roditelj ne želi da prizna svoja nedela i hoće i dalje da vas kontroliše. Jednostavno ne želite nekog toksičnog u svom životu.

⇒ **Kako ocenjujete proces normalizacije koji trenutno vode vlasti u Prištini i Beogradu?**

- Od svih timova za pregovore koje smo imali, mislim da je ovaj najbolji do sada. To kažem jer je on predvođen mladim i vrlo pametnim političarem, koji je pre svega čovek, i koji brine o dobrobiti svih ljudi koji žive na Kosovu. On je takođe moj prijatelj u koga imam poverenje, i znam da će kosovski tim za pregovore, sa njim na čelu, razgovarati o stvarima koje će poboljšati život građana Kosova. Gorvorim o gradonačelniku Prištine, Špendu Ahmetiju.

⇒ **Da li je moguće da proces normalizacije odnosa Kosova i Srbije okončaju političke elite koje su bile aktivne tokom sukoba devedesetih godina?**

- Ne, oni to nikada neće uraditi. Oni bi trebalo da budu „izbačeni iz igre“. Sve što su oni učinili donelo nam je gubitke i patnju. Nije mi jasno kako oni i dalje dobijaju podršku, jer ne bi trebalo. Oni bi trebalo da budu osuđeni zbog svojih zločina i trebalo bi im oduzeti moć.

⇒ **Koja su Vaša prva sećanja na sukob na Kosovu?**

- Bila sam treći ili četvrti razred osnovne škole. Sećam se da je škola bila pod opsadom specijalnih

Sećam se da je, dok smo se vraćali kući, grupa policajaca krenula ka nama - nišani su u starijeg čoveka koji je hodao ispred nas. On je počeo da beži, oni su krenuli za njim, a mi smo se uplašili i ušli u jednu romsku kovačku radnju. Ostali smo tamo i posmatrali kroz prozor kako policija bije ljude na ulicama, pod „izgovorom“ da su učestvovali na protestu. Možda i jesu učestvovali, ali su tada samo pokušavali da se vrate kući jer je padao mrak, a ljudima nije bilo dozvoljeno da se kreću. Sećam se da je moja sestra tog dana došla kući sa krvavim rukama, a mog ujaka su zatvorili iz političkih razloga, iako se nikada nije bavio politikom. On je bio učitelj i sve što je želeo je da zaštiti svoje učenike, kako ne bi bili povređeni.

⇒ **Koji reditelj Vam je bio uzor?**

- Mogla bih da kažem da je to Kjubrik. Volim njegovu pedantnost u snimanju filмова i zato je on filmski stvaralac koga najviše poštujem. On je svoj posao shvatao veoma ozbiljno, zbog čega je bio u stanju da predvidi toliko stvari i da bude ispred svog, pa čak i ispred našeg vremena. Jedan od mojih omiljenih filмова svih vremena jeste „Dr Strejndžlav“.

Pitanja reditelja Stevana Filipovića

⇒ **Jedan od najvećih problema filmskih autora u malim evropskim zemljama danas je finansiranje projekata. Kakva je situacija na**

Kosovu? Koliko je teško preći put od ideje do trenutka kada se film nađe u bioskopima?

- Na Kosovu nemamo mnogo mesta na kojima možemo da apliciramo za sredstva za naše filmove. U stvari, imamo samo Nacionalni filmski fond i još nekoliko organizacija koje daju male grantove. Dakle, ključne resurse dobijamo od vlade i onda radimo koprodukcije sa drugim zemljama. Na taj način finansiramo naše filmove. Najveći broj koprodukcija radimo sa Albanijom, Makedonijom, a zatim sa Nemačkom, Francuskom, Hrvatskom i tako dalje. ⇒ **Kakva je situacija u Prištini sa politički „nepopularnim“ temama? Kako su ljudi na Kosovu reagovali na gej aspekt filma „Brak“?**

- Kada smo 2012. godine počeli da snimamo film, nije bilo nijedne gej osobe koja se otvoreno deklarirala. Sve je bilo veoma zatvoreno i ljudi su se plašili da pokažu ko su, a naročito nakon incidenta sa magazinom Kosovo 2.0, zbog njihovog broja u kome su se bavili seksualnošću i bili napadnuti od strane ekstremističkih grupa tokom promocije.

Međunarodna zajednica na čelu sa Američkom ambasadom na Kosovu reagovala je i čvrsto stala uz LGBT+ zajednicu, vršeći pritisak na vladu da njihovo pitanje shvati ozbiljnije. Prošle godine organizovali smo prvu

Paradu ponosa u Prištini.

Paradu su predvodili visoko pozicionirani političari sa Kosova uključujući predsednika države, kao i svi ključni ambasadori. Prvi „Prajd“ bio je mali i činili su ga

uglavnom oni koji podržavaju zajednicu, ali je pre nekoliko meseci organizovana i druga Parada. Na njoj je bilo manje političara, više pravih učesnika i bila je mnogo veća od prethodne. Prošla je bez incidenata. Verujem da naši političari sada podržavaju LGBT+ zajednicu jer žele da prikažu Kosovo kao zemlju u kojoj su ljudska prava zagarantovana.

Film „Brak“ finansirao je Filmski centar Kosova, tako da je realizovan uglavnom novcem poreskih obveznika. Kosovo ga je odabralo za svog kandidata za Oskara, u kategoriji stranog jezika, što takođe govori o klimi koja vlada u kosovskoj politici kada je reč o Kvir zajednici. Izuzetno sam srećna, jer je to nešto što vodi ka promeni. Čvrsto verujem da stvari idu ka boljem, ali nas čeka dugo putovanje do tačke na kojoj će Kvir zajednica pronaći svoju slobodu u našoj zemlji. ⇒ **Šta najviše gledate od novijih serija i filмова? Možete li da navedete par primera koji su Vas inspirisali i pokrenuli?**

- Ne gledam televiziju i ne znam ništa o mejnstrim medijima. Gledam dosta serija i mnogo ih volim. One su često moj izbor ispred filмова. Čekam nove sezone „Igre prestola“, „Breaking Bad“, „Better Call Saul“, „I love dick“, „Transparent“ i tako dalje. ▲

Sajt:
9.007
čitanja

105
komentara
151
reakcija

Baškim Fazliu, aktivista civilnog društva i prevodilac

Treba prihvatiti činjenice i suočiti se sa prošlošću

Aurelja Kadriu, istraživačica Inicijative za usmenu istoriju i aktivistkinja iz Prištine

Ljudi u Srbiji i na Kosovu suočavaju se sa istim izazovima

Kuštrim Kolići, pozorišni i filmski reditelj i aktivista

Manjinske grupe na Kosovu žive izolovano

Režiser Florent Mehmeti

Šansu treba pružiti svima jednako

ŠTA BI, PREMA MIŠLJENJU SAGOVORNIKA PORTALA DANAS U OKVIRU PROJEKTA

Kako normalizovati odnos

Za normalizaciju odnosa između Beograda i Prištine neophodno je priznanje nezavisnosti Kosova kao i suočavanje sa prošlošću i njenim žrtvama - smatra većina sagovornika portala Danas u okviru projekta „Druga strana Kosova“, koji odgovaraju na pitanje šta bi prema njihovom mišljenju trebalo najpre i prioritarno učiniti kako bi se odnosi između Srbije i Kosova normalizovali.

Prema viđenju **Kuštrima Kolićija**, reditelja i direktora NVO Integra iz Prištine, prednost treba dati pitanjima koja se odnose na nasleđe iz prošlosti, to jest na ratno nasleđe; pre svega, ratnim zločinima koje su počinile sve strane, zatim pitanju nestalih lica svih etničkih grupa kao i pitanju dokumentovanja i memorijalizacije.

- Za rad na ovim pitanjima mora postojati ozbiljan pristup, bez bilo kakvih kalkulacija ili oklevanja. Istovremeno, moramo uspostaviti političke institucije koje će se uzdići iznad sebe i čvrsto verovati u principe tranzicione pravde, kao i u vrednosti ispravnog suočavanja sa prošlošću. U protivnom, naša društva će i dalje biti izmanipulisana i predvođena radikalnom nacionalističkom retorikom, koja ima za cilj stalnu destabilizaciju naših zemalja - navodi Kolići.

Ismet Sijarina, reditelj i profesor filmske i TV režije na Fakultetu umetnosti u Prištini, smatra da obe strane čiji rad prate međunarodne institucije deluju na državnom nivou, kako bi uspostavile odnose između dve zemlje, zbog čega zaboravljaju da se fokusiraju na potrebe običnih građana.

- Naši lideri kontinuirano na tim sastancima vređaju jedni druge, umesto da pregovaraju o konkretnim sporazumima koji bi poboljšali naše živote. Nedavno su priznali da su čak imali i fizički sukob pred predstavnicima Evropske unije. Nije li to zabavno? Zamislite balkanskog lidera u normalnoj situaciji: on ili ona ne bi imao/la nikakvog značaja, njihova uloga bi izbledela a običan građanin bi time bio osnažen. Ali ko je zainteresovan da gleda film bez drame - konstatuje sa žaljenjem Sijarina.

On ističe da bi voleo da vidi da se na Kosovu stvara okruženje u kome će se svaki pojedinac osećati kao kod kuće, bez obzira kojoj nacionalnosti pripada. Sijarina kaže da je Srbija, dok je vladala Kosovom, propustila je to da uradi, jer je tretirala Albance kao građane drugog reda.

- Kosovo ne treba da napravi takvu grešku. Izgradnjom zajedničkog krova i prijateljskog okruženja za sve,

možemo učiniti da se Srbi koji žive na Kosovu osećaju kao da žive u Srbiji. Svakodnevne prepreke treba otkloniti, a politika treba da bude orijentisana na individualne potrebe, umesto izgradnje koncepta koji promovise državu iznad pojedinca - ukazuje Sijarina.

Prema mišljenju **Agona Malićija**, političkog analitičara, pisca i osnivača portala „Sbunker“ iz Prištine, do normalizacije odnosa ne može doći dok Srbija ne prihvati kosovsku nezavisnost, te dok ne podrži uspeh Kosova kao države. On ukazuje da su svađalački pristup Srbije i njeni pokušaji da podrži državnost Kosova načinili stvari gorim za sve, a naročito za zajednicu kosovskih Srba, jer se oni doživljavaju kao antidržavni element.

- To je našim elitama dalo sjajan izgovor da ne brinu o manjinama. Čak i da se problem nezavisnosti izuzme iz razmatranja, ne mislim da će Kosovo i Srbija postići bilo kakvu iskrenu normalizaciju odnosa bez pravog suočavanja sa prošlošću. Lično, iako se zalažem za normalizaciju, nikada neću gledati na Srbiju kao na normalnu ili prijateljsku državu, sve dok odbija da se suoči sa institucionalizovanim fašizmom i duboko ukorenjenim rasizmom uperenim protiv Albanaca, koji je meni i mojim sugrađanima oduzeo normalno detinjstvo. Sve dok ovo osećanje rasističke nadmoći nastavlja da živi u Srbiji, vidno u tabloidima i političkom govoru, možemo samo da se pretvaramo da smo uključeni u nekakav dijalog ili

države. Prihvatanje stvarnosti je neophodno. Bilo koje drugo rešenje neće biti uspešno. Srbija bi trebalo da preuzme odgovornost za sve zločine koje je režim Slobodana Miloševića počinio na Kosovu. Denacifikacija Srbije će biti dobra za ceo region. Takođe, građani Srbije i Kosova treba da se više upoznaju međusobno, kako bi se eliminisale predrasude. Ovo je posebno važno za mlade ljude - objašnjava Muškoljaj.

Prištinska novinarka **Leonora Aliu** navodi da je suočavanje sa prošlošću i sa njenim žrtvama osnovni preduslov za normalizaciju odnosa između Beograda i Prištine. Ona kaže da je od kada je dijalog otpočet pokrivala svaki pojedinačni sastanak, te da je bila skeptična gde će taj proces odvesti dve zemlje, jer niko nije govorio o žrtvama iz prošlosti. Ona podseća da je 13.000 ljudi ubijeno ili je nestalo tokom rata, a da se više od 1.500 - većina njih Albanci, ali i Srbi i Romi, još uvek vode kao nestali.

- Bol porodica i voljenih osoba traje čak 20 godina nakon rata. Ono što traže je pravda. Svedoci smo nekoliko potpisanih sporazuma od kako je dijalog započeo, a većina njih nije sprovedena u praksi. Nijedan od njih se ne bavi glavnim razlogom, dok se predmeti ratnih zločina ne mogu procesuirati na kosovskim sudovima i zato počinio ne mogu biti uhapšeni i suočeni sa pravdom. Pošto Srbija ne priznaje Kosovo, postoji toliko prepreka za saradnju pravosudnog sistema obe zemlje - obrazlaže Aliu.

ideologiji, podstaknut govorom mržnje, najveći je protivnik normalizacije odnosa. Zato je, prema njegovom mišljenju, pošten i depolitizovan pristup suočavanja s prošlošću hitno potreban.

- Sporadične i nepovezane inicijative vrlo su retke i ne mogu imati

Članice organizacije Have It sa Kosova

Verujemo da ljudi u suštini ne mrze jedni druge

normalne odnose, ali to je sve krhko i površno - priča Malići.

Imer Muškoljaj, novinar, politički analitičar, kolumnista, aktivista civilnog sektora i glumac iz Prištine, takođe smatra da bi za Srbiju najpametniji poduhvat bio priznavanje kosovske nezavisnosti. On dodaje da bi to pomoglo i Srbiji i samom srpskom narodu i predviđa da će Srbija će to učiniti jednog dana, tako da što pre to bolje.

- Kosovo i Srbija mogu ozbiljno da saraduju samo kao dve nezavisne

Ona dodaje da bez suočavanja sa tim slučajevima i bez pravde za žrtve i njihove porodice ne vidi nikakvu nadu za bilo kakvu normalizaciju odnosa između dve zemlje. Prema viđenju Aliu, sporazum o saradnji između Državnog tužilaštva Kosova i onog u Srbiji bio bi ključ za otvaranje vrata koja bi pre svega dovela do više poverenja u dijalog između Kosova i Srbije, a zatim i produktivnosti.

Erol Bilibani, filmski producent i fotograf iz Prištine, smatra da je narativ koji je izgrađen na nacionalističkoj

širi uticaj. Sprovedenje procesa normalizacije vrlo je komplikovano zbog trenutne političke situacije koja sadrži etnocentrične narative, a trenutni odgovor na to kako sprovesti proces normalizacije bio bi: povećana mobilnost i razmena mladih kako bi se osnažili kao svesni građani koji se mogu nositi sa društvenim preprekama - poručuje Bilibani.

On objašnjava da su susreti ključni za međusobno razumevanje te da će nas u suprotnom zastrašujuće doba „lažnih vesti“ dovesti do toga da govor mržnje postane norma u oba društva.

Dragiša Mijačić, direktor Instituta za teritorijalni ekonomski razvoj (inTER) i koordinator RG NKEU za Poglavlje 35

Političari iz Beograda i Prištine treba da promene način komunikacije

„DRUGA STRANA KOSOVA“, TREBALO PRIORITETNO UČINITI

Beograda i Prištine?

Spomenik Bilu Klintonu u Prištini

Bljerta Začiri, rediteljka iz Prištine, poručuje da bi Srbija, to jest njena vlada, trebalo da prihvati nezavisnost, da prizna genocid koji se na Kosovu dogodio i da prestane da se više bavi Kosovom.

- Bez toga je zaista nemoguće normalizovati situaciju. To je kao da ste imali nasilnog roditelja koji vas je fizički i mentalno uništio, i onda kada ste već jednom izašli iz tog traumatičnog iskustva, ne možete normalizovati stvari ukoliko roditelj ne želi da prizna svoja nedela i hoće i dalje da vas kontroliše. Jednostavno ne želite nekog toksičnog u svom životu - obrazlaže Začiri.

Azem Deliu, mladi kosovski pisac čija prva dva romana već imaju status bestselera, navodi da je za normalizaciju odnosa neophodno da Srbija zatraži oprostaj, uz ocenu da je reč o zemlji koja još uvek živi na poricanju, i to bi trebalo da se promeni, prvenstveno zbog nje same. On kaže da svet zna šta se desilo na Balkanu prošlog veka i da Srbija, pokušavajući da sebe predstavi kao žrtvu, u osnovi samu sebe čini smešnom u očima svakog ko poseduje zdrav razum.

- Želim da vas podsetim da je, kada je NATO bombardovanje završeno, Milošević tvrdio da je pobedio u ratu. Svaka porodica, bez obzira na nacionalnu pripadnost, ima pravo da traži pravdu za voljenu osobu koja više nije živa zbog oružja koje se koristilo u nacionalističke svrhe. Kriminalci treba da odgovaraju za ono što su učinili. Da li su oni Srbi? Jesu li Albanci? Ili Bosanci? Nije me briga. Ali svi znamo da je Srbija krajem prošlog veka bila šampion u kriminalu - tvrdi Deliu.

Dragiša Mijačić, direktor Instituta za teritorijalni ekonomski razvoj (inTER) i koordinator RG NKEU za Poglavlje 35, smatra da je put do normalizacije odnosa između Srbije i Kosova dug, i da na tom putu nema brzih rešenja. Prema njegovom viđenju, osnova za moguće pozitivne rezultate može biti postavljena menjanjem vokabulara i načina komunikacije političkih elita iz Beograda i Prištine.

- Svedoci smo da političari iz Srbije i sa Kosova ovo bitno pitanje svakodnevno koriste za mobilizaciju svojih glasača i radikalizaciju javnog prostora, ne vodeći računa kakve posledice to može izazvati u procesu pregovora. Ukoliko se želi postići sporazum, treba odmah prestati sa ovakvim načinom komunikacije - ubeđen je Mijačić.

Sa druge strane, **Vasilj Adžić**, multimedijalni umetnik, selektor i urednik programa North city jazz & blues festivala, misli da su se od

pregovora koji su započeti 2013. godine svi već pomalo umorili.

- Kada se čovek umori, popusti koncentracija i onda je sve moguće. Mislim da svi, ali svi, treba da odu na neki odmor, pa kad se lepo odmoro, ponovo u pregovore. Znači, prioritetni odmor - kaže Adžić.

Miljana Dunderin, likovna umetnica i direktorka Privatnog kulturnog centra „Akvarijus“, ističe da Kosovo i Metohija nije nikada bilo dnevno-političko pitanje, već pitanje koje zadire i u istorijsko, duhovno, kulturološko biće više naroda koji vekovima na toj teritoriji žive. Dunderin navodi da vremenom, na pomenutoj teritoriji, može da se zapaziti nekoliko različitih slojeva kulture, jezika, identiteta - pre svega srpski, pa potom turski, i, u novijoj istoriji albanski - koji su pokušavali da izbrišu jedan drugi, nadvladaju, ali uvek bezuspešno; svi oni se, međusobno, prepliću i čine bogatstvo i lepotu ovog prostora.

- Tu nije reč o mitu - Bogorodica Ljeviška i Sinan Pašina džamija mogu se rukom opipati, oni su stvarni i realni, jedni do drugog, u istom gradu (Prizrenu).

Suviše smo mali da bismo mogli da budemo slobodni. Već dugo smo lutke na koncu kojim upravljaju političke elite iz Beograda i Prištine, a pre svega iz velikih svetskih prestonica: Brisela, Londona, Berlina, Vašingtona, Moskve. Mi već više od dve decenije ne odlučujemo o svojim sudbinama. Zato će se sudbina onih ljudi koji zaista ovde žive (nebitno da li su Srbi, Albanci, Bošnjaci, Goranci, Romi, Jevreji) odlučivati u nekim drugim centrima moći koji uopšte ne poznaju ni mentalitet, ni kulturno i duhovno nasleđe, niti realne muke ljudi koji ovde vekovima, jedni uz druge, žive i opstaju - priča Dunderin.

Milena Cvetković, umetnica, učesnica brojnih umetničkih projekata i likovnih kolonija, poručuje da bi osnova svake dobro zasnovane zajednice i društvene situacije trebalo da podrazumeva prioritet moralnih vrednosti.

- Povuci se u bezimenost ili siromaštvo ili s druge strane sa dijaboličnom nostalgijom kroz sebe samog dopustiti protok silama demoralizacije, te obezbediti sebi zonu komfora, nositi u sebi slomljenu egzistenciju, za nedarovitog čoveka nije nekakav potres. Što je čovek darovitiji i osvešćeniji ta vrsta pristajanja je problematičnija. Svedoci smo da se pogledi i odnosi prema svetu ne grade u interesu istine, već protiv loše savesti. Toliko je puta istina bila povređena, a sve drugo izvan istine podnosi se jako teško - tvrdi Cvetković. **Miloš Miljković**

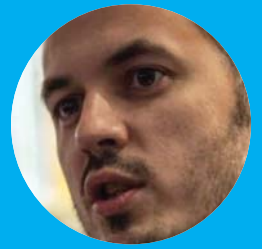
Artan Mustafa, predavač socijalne politike i sociologije

Građani Kosova danas žive u boljim uslovima

Miljana Dunderin, likovna umetnica i direktorka Privatnog kulturnog centra „Akvarijus“

Možda je Kosovo zaista drugi Jerusolim

Agon Malići, politički analitičar, pisac i osnivač portala „Sbunker“ iz Prištine

Na Kosovu ne postoji jugonostalgija

Milena Cvetković, umetnica

Živeti život Srpkinje ili Srbina na Kosovu i Metohiji je podvig

Florent Mehmeti, režiser i jedan od osnivača ODA teatra, poput nekoliko naših prethodnih sagovornika smatra da je suočavanje s prošlošću i snažno potkrepljivanje činjenicama koje ukazuju na to što se zapravo dogodilo, ključno za normalizaciju odnosa između Srbije i Kosova. Kako navodi, to bi stvorilo proces u kome bi se žrtve i porodice žrtava osećale ispunjeno, a kolektivna svest u Srbiji dovela bi do zvaničnog izvinjenja srpske države ljudima na Kosovu za ono što se desilo tokom devedesetih godina.

- Osećam da postoji puno nepoverenja, sumnje i zbunjenosti prema realnim događajima sa Kosova iz dugog perioda od 1989. do 1999. godine. To je rezultat konstantne politike koja negira zakon, etničko čišćenje, aparthejd, segregaciju i genocid srpskog državnog aparata tokom devedesetih godina. Srpski narod to ne treba da nosi na ramenima. Svedok sam iz prve ruke koji je sve to iskusio na sopstvenoj koži. Važno je da obični ljudi u Srbiji razumeju i priznaju činjenice, što bi sprečilo politički režim da iskoristi i prilagodi proces normalizacije odnosa. I Albanci su činili vrlo negativne stvari, ali srazmerno mnogo manje od zločina srpskog režima, koji je potpuno neuporediv - kaže Mehmeti i dodaje da upravo tendencija izjednačavanja zločina obe strane predstavlja drugu veliku grešku koja ne dopušta normalizaciju odnosa između Srbije i Kosova.

Besa Luci, glavna urednica portala Kosovo 2.0, takođe ukazuje da je

izuzetno važno da srpska država prizna zločine koji su se dešavali na Kosovu tokom devedesetih godina, koji su doveli do rata 1997-99. godine. Prema njenim rečima, priznavanje zločina i nadoknada treba da dođe od strane vlade, ali je takođe važno i priznanje srpskog društva u celini.

- Mislim da bi to otvorilo put za uspostavljanje pravog okvira i procesa normalizacije, kao i za rešavanje drugih otvorenih i problematičnih pitanja između Kosova i Srbije. Ali, ako pravda nije uistinu zadovoljena, onda ćemo nastaviti da svedočimo pokušajima da se problematizuju forme istorijskog revizionizma i nastavka zategnutih odnosa - naglašava Luci.

Prema mišljenju **Edin Alija**, režisera sa Kosova, kosovska strana dosta radi na normalizaciji odnosa sa Srbijom i dodaje da, prema informacijama kojima raspolaže, to nije slučaj sa srpskom stranom. On poručuje da normalizacija osim političkih demagogija, ima i psihološku prirodu.

- Normalizovati odnose takođe znači prihvatanje nekog drugog i drugačijeg, što je u ovom slučaju najveći problem na kome treba raditi. Jedan tipičan primer ovoga jeste „Mirdita, dobar dan“ festival koji se održava i u Prištini i u Beogradu. Tokom posete umetnika iz Prištine u Beogradu je bilo protesta pa i pretnji umetnicima iz Prištine. To nije bio slučaj sa umetnicima iz Beograda kada su boravili u Prištini. Jako mali, ali značajan detalj - podseća Alija.

Vasilj Adžić, multimedijalni umetnik i urednik programa North city jazz & blues festivala

Najveći stereotipi su da je narod sa Kosova glup i zatučan

Kosovski umetnici koji su učestvovali u projektu „Druška strana Kosova“ govore o umetnosti i međusobnoj (ne)saradnji

Svi smo jedna melodija

Balkan ima krvave uspomene, a samo kroz razumevanje možemo izbeći opasnost da tako nešto ponovimo. Umetnička scena Balkana ima mnogo toga zajedničkog i umetnost je često prethodila sveukupnom razvoju, ali i savezima među društvima - to smatraju kosovski umetnici i u učesnici balkanske scene, koji su govorili za Danasov projekat Druga strana Kosova.

Kada je u pitanju saradnja između kosovski i srpski kulturnih radnika većinu vezuje kvalitetno druženje i stečeno prijateljstvo, ali uglavnom albanskih umetnika sa drugarima iz Beograda, Novog Sada... i regiona, međutim, ređe sa Srbima sa Kosova.

Neki od njih to vide kao partijski pritisak na lokalnu, neki kao vladavinu predrasuda. Dok su neki sve to prevazišli.

- Verujem da u dijalogu između Beograda i Prištine treba da učestvuju i ličnosti koje nisu deo „mejnstrim“ političke scene, ali koje uživaju poštovanje u društvu; oni koji su spremni, koji imaju hrabrosti i volje, koji ne bi pravili političke kalkulacije prilikom svakog koraka, već bi radili isključivo u svrhu postizanja održivog sporazuma za obe države - primećuje Kuštrim Kolići, pozorišni i filmski reditelj.

On povodom Festivala „Mirdita, dobar dan“ ukazuje da se osim kulturne razmene, festival bavi i drugim važnim pitanjima vezanim za slobodu govora i kretanja, promocijom novog načina razmišljanja, kao i elaboracijom osetljivih ali bitnih pitanja za oba društva, te suočavanjem sa zaostavštinom rata.

Festival, prema njegovim rečima, snažno osporava nacionalističke narative, nudeći nove ideje i alternative zasnovane na dokazima, boreći se sa strahovima i predrasudama koje još uvek ima svaki pojedinac u društvu.

- Uvek je zadovoljstvo prisustvovati festivalu filma u Beogradu i uvek me raduje da se ponovo sretnem sa starijim prijateljima, ali i upoznam nove - ističe Eroll Bilibani, filmski producent i fotograf.

Povodom saradnje srpskih i kosovskih umetnika ukazuje da nezavisnih scena funkcioniše već neko vreme.

- Postoji mnogo sjajnih primera zajedničkih napora koji su stvorili sinergiju putem uzajamnog razumevanja, poštovanja i poverenja. Film se može koristiti kao sredstvo za razbijanje predrasuda i stereotipa, ali ljudski element je ključan. Umetnici i celokupna kulturna scena moraju učiniti više u zajedničkim inicijativama, kako bi povećali mobilnost i interkulturalne razmene i kako bi ojačali veze među mladima - naglašava Eroll Bilibani.

Festim Fanaj, koncert-majstor Kosovske filharmonije, ukazuje da se uvek dobro oseća kada svira sa svojim kolegama, bili oni Srbi, Hrvati, Bosanci ili Makedonci, njemu to nije važno.

- Svi smo jedna melodija. Za nas nema granica ili politike - primećuje Fanaj.

On je već bio u Srbiji i pored Filharmonije Kosova, član je i „Orkestra bez granica“, poznatijeg kao „No Border Orchestra“ koji sačinjavaju muzičari sa prostora bivše Jugoslavije i u njemu je od osnivanja.

- Znamo da nije isto kad gledamo neku utakmicu na televiziji ili kad smo na tribinama. Možemo putem Jutjuba da saznamo nešto više, ali ništa nećemo osećati i zaista saznati jedni o

prvenstveno kao goruća pitanja relevantna za mene i publiku kojoj se obraćam, sa elementima kulturnog značaja i autentičnosti - ukazuje režiser Florent Mehmeti.

On ističe da je život u Prištini super, kako kaže, valjda sličan Srbiji i dodaje da mu redovno dolaze prijatelji i kolege iz celog sveta i iz Srbije u posetu, da rade i da se zabavljaju. Isto tako preporučuje svima da dođi u posetu.

- Dođite u julu, predstavice rad Ludifico iz Novog Sada na našem HAPU festivalu - pozvao je Mehmeti.

Azem Deliu, mladi kosovski pisac, na pitanje da li postoji interesovanje za prevođenje srpskih prozaičkih autora na Kosovo, ukazuje da postoji i da može da kaže da je veće od interesovanja za prevođenje albanskih i kosovskih pisaca, koje je video u Srbiji.

- Većina poznatih srpskih pisaca objavljuje se na albanskom jeziku i mogu reći da su prilično dobro distribuirani. Knjiga Saše Ilića je poslednja koju je „Qendra Multimedia“ prevela na albanski jezik - ukazuje on i dodaje da Balkan ima krvave uspomene.

- Samo kroz razumevanje možemo izbeći opasnost da tako nešto ponovimo. Znam da se ta fraza koristi prilično često, ali i dalje mislim da je istinita. Zato učimo istoriju u školama, mada bi mi na Balkanu mogli da je učimo i bolje - ukazuje Azem Deliu.

Alban Muja, istaknuti kosovski umetnik, konstatuje da je umetnost često prethodila sveukupnom razvoju, ali i savezima među društvima.

- Verujem da, ako nema političkog uplitanja, čak i u slučaju između naša dva društva, umetnost će prethoditi političkim procesima. To se odvija u našim svakodnevnim životima, jer mi na umetničkoj sceni Balkana imamo mnogo toga zajedničkog. Kao takvi, na međunarodnim izložbama u inostranstvu umetnici sa Balkana uvek se drže zajedno. Na taj način otvaramo put za prevazilaženje predrasuda i mržnje između balkanskih društava, iako je gotovo nemoguće učiniti više kada volja donosilaca odluka nedostaje - ističe Alban Muja.

Miljana Dunđerin, likovna umetnica i direktorka Privatnog kulturnog centra „Akvarijus“, primećuje „Možda je Kosovo zaista drugi Jerusolim“.

Foto: Ljudia Veltner

- Mi već više od dve decenije ne odlučujemo o svojim sudbinama. Zato će se sudbina onih ljudi koji zaista ovde žive (nebitno da li su Srbi, Albanci, Bošnjaci, Goranci, Romi, Jevreji) odlučivati u nekim drugim centrima moći koji uopšte ne poznaju ni mentalitet, ni kulturno i duhovno nasleđe, niti realne muke ljudi koji ovde vekovima, jedni uz druge, žive i opstaju. Čiji je ovo prostor nikada nije zavisilo i nikada neće zavisiti od toga ko vlada teritorijom, već koliko ko od nas u duši nosi svaki pedalj ove zemlje. Onaj ko ima genetički kod kulturno-duhovnog nasleđa, i sposoban je da ga prenosi iz generacije u generaciju, vlasnik je ove zemlje - ističe Dunđerin.

Da ne postoji zajednička umetnička scena svih umetnika smatra Milena Cvetković, umetnica.

- Srpski umetnici koji žive na Kosovu i Metohiji nemaju pristup kulturnim institucijama Kosova. Zanimljiva je saradnja i relacija albanskih (kosovskih) umetnika i umetnika iz Beograda, Novog Sada, iz Srbije i regiona - ukazuje Cvetković.

Ona smatra da je ideologija koja nam je potrebna, više nego ikada - zaštita svega što je ugroženo i slabo.

- Lično sam nekoliko puta imao priliku da saradujemo sa „Teatrom Geto“ iz Gračanice, koji je osnovao moj dobar prijatelj reditelj Zoran Ristić i sve je prošlo dobro - kazao je Ismet Sijarina, reditelj i profesor filmske i TV režije na Fakultetu umetnosti u Prištini.

On je priznao da je teško ubediti srpske umetnike sa Kosova da budu deo nekog projekta zbog političkih prepreka sa kojima se mogu suočiti od strane različitih partija.

- Ono što je paradoksalno jeste činjenica da je lakše saradivati sa Srbima koji žive van Kosova nego sa onima koji žive u Mitrovici, Štrpcu ili Gračanici. Za to krivim obe strane; lokalne Srbe koji imaju predrasude, kao i Albance zato što nisu učinili više da ih uvère da su se okolnosti promenile nabolje - ističe on.

Sijarina primećuje da postoje mnoge kulturne organizacije koje sprovode zajedničke projekte koji uključuju umetnike oba naroda.

- Sada bi trebalo da odemo korak dalje i da saradnju podignemo na institucionalni nivo - ukazuje Ismet Sijarina.

Una Miletić

O projektu

Danasov projekat „Druška strana Kosova“ imao je za cilj da približi kosovskoj i srpskoj javnosti informacije koje nisu plasirale političke elite, ni s jedne strane, već nezavisni građani. Da poveže kosovsku i srpsku kulturnu scenu i da približi rad kosovskih umetnika domaćim čitaocima, s obzirom da je njegov plasman u medijima u senci političkih retorika.

drugima dok se ne vidimo u Prištini ili Beogradu - poručuje Fanaj.

Lulzim Hoti, izvršni direktor i osnivač „7 Arte“, primećuje da ljudi sa Kosova i iz Srbije, treba više da razmišljaju o sebi, da gaje više empatije, da grade poverenje i da misle o dobrobiti budućih generacija.

On ističe da postoji nada da će nove generacije i društveni mediji „slomiti“ granice i stereotipe u pogledu percepcije umetnika i umetnosti uopšteno, ali da nas, u tom pogledu, čeka dug put.

- Inspiraciju dobijam iz samog društva. Umetnički rad tretiram

Lulzim Hoti, izvršni direktor i osnivač „7 Arte“

Ljudi iz Srbije i sa Kosova treba da gaje više empatije

Veton Nurkollari, kulturni radnik, fotograf i umetnički direktor DokuFesta u Prizrenu

Dokumentarni filmovi sve popularniji na Kosovu

Edin Alija, režiser

Omladina na Kosovu ambiciozna i spremna za progres

Ismet Sijarina, reditelj i profesor filmske i TV režije

Lakše je saradivati sa Srbima koji žive van Kosova

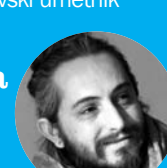
Azem Deliu, kosovski pisac

Većina poznatih srpskih pisaca objavljuje se na albanskom jeziku

Alban Muja, istaknuti kosovski umetnik

Sporazum za naša društva, a ne za političke dobitke pojedinaca

Eroll Bilibani, filmski producent i fotograf

Činjenice u medijima su spakovane tako da podstaknu govor mržnje

Festim Fanaj, koncert-majstor Kosovske filharmonije

Potrebni normalni ljudi za normalizaciju odnosa

Novinari iz Prištine govore za Danas o tome kakvo je stanje u medijima

Stanje medija na Kosovu bolje nego u drugim državama Zapadnog Balkana

Novinari i mediji na Kosovu susreću se sa sličnim problemima kao i mnoge druge susedne i evropske zemlje, ali je stanje na kosovskom medijskom tržištu i stepen slobode izražavanja u znatno povoljnijem položaju u odnosu na druge zemlje Zapadnog Balkana, slažu se sagovornici Danasa, urednici i novinari iz Prištine.

Glavna urednica portala Kosovo 2.0. Besa Luci kaže da na Kosovu postoji kombinacija autocenzure i politički povezanih medija. Određeni medij, dodaje, su povezani ili ih finansiraju različite političke i / ili poslovne grupe, pa zato redakcije moraju da prate određene političke i ekonomske agende, postavljaju pitanja na pristrasan način, kao i da izostavljaju informacije, izvore ili uglove koji bi pružili tačniji prikaz događaja.

„S druge strane, nezavisni mediji koji pokušavaju da istraže korupciju na visokom nivou ili masovnu korupciju i / ili organizovani kriminal, zloupotrebe položaja vlasti, podložni su različitim oblicima zastrašivanja (bilo finansijskih, sudskih ili fizičkih pretnji). Ovi oblici pokušaja cenzure uglavnom dolaze od pojedinaca koji su povezani ili su deo političkih grupa i / ili interesima koji su povezani sa biznisom“, ocenjuje Luci.

Prema njenim rečima, mainstream mediji imaju tendenciju da budu konzervativniji u odnosu na formate koji se koriste, teme i pitanja koja se razmatraju, kao i perspektive i tačke gledišta.

„To znači da mainstream mediji imaju tendenciju da ojačaju tradicionalne norme i vrednosti, ili održe postojeći status političkih ili ekonomskih modela. Zbog toga se retko ide dalje od utvrđenih narativa, retko se nude alternativne ideje i modeli kao održiva rešenja. U proteklih nekoliko godina dolazi do porasta

■ **Srećom na Kosovu nema tabloida kao u Srbiji i građani su u velikoj meri pošteđeni laži, klevete, govora mržnje i trovanja javnosti lažnim vestima**

broja medija koji zauzimaju progresivniji pristup govorenju o ekonomskim modelima, društvenim vrednostima i normama, kao i oblicima političkog učešća i protesta. Takvi mediji, mislim, na kraju dostižu još specifičniju publiku, pa ne i nužno glavnu javnost“, naglašava Luci.

Novinar i predstavnik Saveta za štampu Imer Muškoljaj za Danas objašnjava da je sloboda izražavanja i medija na Kosovu na boljem nivou nego u većini zemalja u regionu.

„Naravno, politika i druge interesne grupe pokušavaju da utiču na medije i u nekim slučajevima uspeavaju, ali generalno mediji su slobodni da izveštavaju, prezentuju stavove svih

Glavna urednica portala Kosovo 2.0. **Besa Luci**

Institucije u Srbiji i na Kosovu doprinose podelama i napetosti

Imer Muškoljaj, novinar, politički analitičar, kolumnista, aktivista civilnog sektora i glumac iz Prištine

Dijaspora je velika infuzija za Kosovare

Leonora Aliu, prištinska novinarka

Moji vršnjaci se osećaju apatično prema Jugoslaviji

stranaka i promovišu demokratske vrednosti. Na Kosovu ima mnogo „zdravih“ medija, koji se mogu uzeti kao primer i u zemljama regiona“, navodi Muškoljaj.

Kada je reč i o poštovanju etičkog novinarskog kodeksa, ona ukazuje da ako uporedimo kosovske medije sa onima u Srbiji, generalno više poštuju etički kodeks.

„Srećom na Kosovu nema tabloida kao u Srbiji i građani su u velikoj meri pošteđeni laži, klevete, govora mržnje i trovanja javnosti lažnim vestima. Govor mržnje uglavnom je prisutan u komentarima čitalaca i više na društvenim mrežama nego u onlajn medijima. Govor mržnje je uglavnom usmeren protiv etničkih, verskih i LGBTI zajednice“, dodaje naš sagovornik.

Slobodna novinarka Leonora Aliu navodi da živimo u delu Evrope gde se sloboda medija smatra nestalom u određenim državama. Ona podseća na Svetski indeks slobode medija Reportera bez granica, koji ukazuje da ove godine Kosovo stoji bolje nego

Mediji zaslužni za tenzije

Na pitanje koliko su mediji zaslužni za tenzije na relaciji Priština-Beograd, Gaši ističe da mediji imaju zasluge, ali više oni u Srbiji nego na Kosovu.

„Ovde smo, možda zbog toga što je novinarstvo u povelju, imali više nadzora iz inostranih zemlja. Više se obraćala pažnja na to kako se piše o Srbima koji ovde žive. U Srbiji može da se čita o „šiptarima“, a na Kosovu samo u izolovanim slučajevima, ili nikad o „škijama“, napominje Gaši.

prošle. Međutim, postoje prepreke a one su iste kao u Srbiji i ostalim zemljama na Balkanu.

„Nezavisnost medija se odnosi na to ko ih finansira i ko ih osniva. Jedan od načina koji su se pokazali uspešnim u zaštiti nezavisnosti medija je način finansiranja putem donatora, posebno donatora vezanih za EU. Prema tome, mogu da kažem da se ovih dana na Kosovu najpoverljiviji i najnezavisniji mediji smatraju onima koji se finansiraju putem donatora, tako što imaju aktivnu nevladinu organizaciju. Oni proizvode medijske sadržaje a ne prihvataju novac od vlade ili bilo koje političke stranke ili poslovnog subjekta povezanog sa političarima“, ocenjuje Aliu.

Na pitanje kako je biti danas novinar u Prištini, ona kaže ne lako, ali da je sigurnije biti novinar na Kosovu nego u većini zemalja Zapadnog Balkana.

Astrit Gaši, urednik i novinar iz Prištine, ističe za Danas da na Kosovu postoji mali pritisak na medije, najviše ekonomski i u svrhu unutrašnje političke bitke, ali voli da misli da ipak stoji bolje nego sve susedne zemlje.

B. Cvejić

Najčitaniji intervju: Astrit Gaši, urednik i novinar iz Prištine

Ne znam da li sam dobrodošao u Beograd i to mi smeta

Nije lako da se sve zaboravi za jedan trenutak, ali takođe ne sme da bude nikakvih prepreka da kao susedi živimo u miru i dobro jednim sa drugima, možda i bolje nego što smo znali nekada.

To poručuje Astrit Gaši, dugogodišnji urednik i novinar iz Prištine, koji odgovara na pitanja čitalaca našeg portala, kao i kolega iz Srbije, u okviru projekta portala Danasa „Druga strana Kosova“.

⇒ **Šta bi, prema Vašem mišljenju, trebalo najpre i prioritarno učiniti kako bi se odnosi Srbije i Kosova normalizovali?**

- Pre svega međusobno priznanje, kao i sve što dolazi posle toga.

⇒ **Kako ocenjujete proces normalizacije koji trenutno vode vlasti u Prištini i Beogradu?**

- Ocenjujem ga kao nenormalan, kao „normalizaciju preko nenormalizacije“. Zbog toga je i EU takav dijalog proglasila neuspešnim i zahtevaju da započne novi.

Nešto se i dogodilo, neki sporazumi su uspostavljeni, tako da ja mislim da i mi i vi sada živimo normalnije. Šta vi mislite?

⇒ **Da li je moguće da normalizaciju odnosa Kosova i Srbije okončaju političke elite koje su bile aktivne tokom sukoba devedesetih godina?**

- Zapad misli da mogu. Isto to misle i građani u naše dve zemlje koji su glasali. To što mi mislimo, oni više nemaju vremena da slušaju.

⇒ **Pitanja novinara i urednika BIRN Slobodana Georgieva:**

Kada ste poslednji put bili u Beogradu i kako ste se ovde osećali?

- Ne znam, prošlo je 20 godina. Istine radi, nisam siguran da bih se tamo osećao dobrodošlim - i to mi smeta, pa možda zato nisam ni dolazio. To je predrasuda, naravno, i voleo bih da je samo o tome reč.

⇒ **Da li možete da zamislite situaciju da Kosovo ne bude „nezavisno od Srbije“, ako imamo u vidu da je razlog pobune nesrpskog stanovništva bio režim koji je ugnjetavao Albance?**

- Naravno da ne. Nije lako da se sve zaboravi za jedan trenutak. Ali takođe ne sme da bude nikakvih prepreka da kao susedi živimo u miru i dobro jednim sa drugima. Možda i bolje nego što smo znali nekada.

⇒ **Kako ocenjujete položaj Srba na Kosovu i šta treba vlast u Prištini da uradi da se Srbi bolje uklupe u kosovsko društvo?**

- Srbi na Kosovu zapravo ne koriste

sve što im naš Ustav garantuje. Kada bi se malo manje bavili politikom, i ako bi se manje vodili politikom iz Srbije, živeli bi i bolje. Mislim da na Kosovu ima više volje da Srbi žive bolje nego kod samih Srba koji žive u Srbiji. Naravno, nije sve učinjeno od strane Prištine, ali je još manje traženo, u građanskom smislu, od naših sugrađana Srba.

⇒ **Kakav je Vaš odnos prema zločinima koje je počinila OVK (UČK) tokom sukoba na Kosovu?**

- Svi zločini treba da budu rešeni, sa svake strane. Rat na Kosovu je bio samoodbrambeni i oslobodilački. Ne možemo da zaboravimo da se ovde desila krvava agresija koju su počinile srpska policija i vojska, najviše nad neudžnim ljudima. Istinu svi treba da znaju, i na Kosovu i u Srbiji, i treba da se oslobodimo od „grobova rata“.

⇒ **Šta je ono što bi moglo da suštinski dovede do pomirenja između Kosova i Srbije?**

- Da jedni druge prihvatimo kao komšije.

⇒ **Pitanja čitalaca sa društvenih mreža:**

⇒ **Kako živi običan, normalan čovek na Kosovu sa iole pristojnom platom, a da ne mora da uzima kredit?**

- Ovde su gotovo svi u bankarskim kreditima. Ovo je veoma potrošačka ekonomija - ljudi troše više nego što zarađuju, a žive ne kao Evropljani, ali kao susedi. Neko bolje, neko lošije. Zapravo, nikad se nije bolje živelo na Kosovu, iako mi priželjkujemo još veći napredak.

⇒ **Da li je tačno da je u poslednjih godinu dana trend odliva mladih ljudi sa Kosova u zemlje EU u porastu?**

- Taj trend nikada nije ni prestajao. Mladi ljudi se više ne vežu samo za zemlju, već pre svega za sopstvenu dobrobit, zbog čega boljitak traže u Evropi. Mi nismo Evropa, niti smo još uvek blizu nje, ali tamo želimo ići.

⇒ **Prema Vašem mišljenju, kada će Priština ukinuti carine od 100 odsto na robu iz Srbije?**

- Srbija treba u nečemu da popusti da bi taksa bila ukinuta. Taksa ne treba ni Srbiji. Pritisak SAD na našu vladu je veliki, ali ostaje da vidimo kakav će biti konsenzus na kraju.

⇒ **Koji postupak Beograda bi bio dovoljan da se to dogodi?**

- Pre svega da se svi sporazumi iz Brisela implementiraju, kao i da se obustavi žestoka diplomatska akcija protiv Kosova. Takođe, potrebno je makar i privremeno dati šansu dijalogu. Niko ništa od toga ne bi izgubio.

Miloš Miljković

Sajt: **11.842** čitanja

Lulzim Hoti, Executive Director and founder of „7 Arte“

- People from both sides, Kosovo and Serbia, should reflect more on themselves, should have more empathy, build trust and think for the sake of new generations.

Have It, the organisation

- We do agree that people to their very core do not hate each other or are at war; in fact, we've often witnessed and have been part of programs where the cooperation with Serbs has been the superb one.

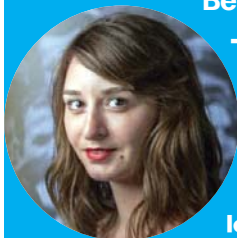
Festim Fanaj, leader of Kosovar philharmonic orchestra

- We should have normal people in order to achieve the normalization.

Besa Luci, journalist

- I think that an extremely important step that the Serbian state should take is to recognize the crimes that were carried out in its behalf in Kosovo during the 1990s, leading up to the 1997-99 war.

Bashkim Fazliu,

human rights activist

- The existing educational frameworks and political discourse still create division between young people.

Eroll Bilibani, film producer

- Facts in the media are most of the time trivialized and packaged to increase the hate speech.

Vasilj Adžić, artist

- The biggest stereotypes about people from Kosovo are that they are stupid, narrow-minded and since recently that all of us have a lot of money, allegedly due to the double salaries.

Astrit Gashi, journalist

- I do not know if I would feel welcome in Belgrade and that is what bothers me.

Ismet Sijarina, film director

- It is easier to make projects with Serbs living outside Kosovo, than with those living in Mitrovica, Sterpce or Gracanica.

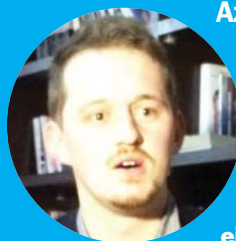
Veton Nurkollari, cultural worker, photographer and the art director of „DokuFest“

- Documentary films have become increasingly popular in Kosovo.

Azem Deliu, novelist

- I can say there is much more interest in translating Serbian prose writers in Kosovo than the interest I saw in Serbia in translating Albanian prose writers either from Albania or from Kosovo.

Imer Mushkolaj, journalist

- There is a large Kosovo diaspora that brings hundreds of millions of dollars to Kosovo. So, the diaspora is a big infusion for Kosovo citizens.

Artan Mustafa, lecturer of social policy and political sociology

- Social inequality is the biggest current challenge in Kosovo, restricting particularly the chances of the youth, municipalities and areas with some relevant distance from Pristina or Prizren, and very deep rural areas.

Alban Muja, artist

- There can be no progress as long as we are insincere regarding the past and try to block each other now and in the future.

Kushtrim Koliqi, film director

- There is still hatred between different nationalities, communication between citizens of different nationalities barely exists, different minority groups live isolated...

Miljana Dunderin, artist

- People who are transient and specially ghosts of the past cannot make decisions about Kosovo and Metohia.

Dragiša Mijačić, director of inTER

- War destruction memories are still vivid in Kosovo.

Agon Maliqi, political analyst, writer and founder of the Sbunker portal

- There is no Yugonostalgia in Kosovo, or even if there is, it is very marginal.

Milena Cvetković, artist

- The life of a Serb who lives south of the Ibar River is organized in the enclaves and the institutionalized ghetto.

Florent Mehmeti, film director

- I strongly believe that the possibilities and opportunities have to be provided equally to everyone.

Edin Alija, film director

- There are a lot of problems in Kosovo, starting from the high unemployment rate, security of the job, education system, high-level corruption rate...

Aurelja Kadriu, human rights activist

- The ordinary citizens in Serbia and Kosovo face the same challenges every day - corruption, bad health and education system and generally low standard of living.

Leonora Aliu, journalist

- My peer friends feel apathetic towards the ex Yugoslavia.

Blerta Zeqiri, film director

- People in Kosovo have never lived better, especially Albanians, who were always considered „second-hand“ citizens in the former Yugoslavia.

Tekstovi nastali na osnovu šestomesečne serije intervjuja sa sagovornicima sa Kosova u okviru projekta „Druga strana Kosova“. Kompletne intervjuje možete pročitati na www.danas.rs